

ΦΩΤΗΣ Γ. ΚΑΤΣΙΜΠΟΥΡΗΣ

Ο ΟΡΚΟΣ

Βασισμένο στην παραλογή
ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΥ ΑΔΕΡΦΟΥ

ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΥ ΑΔΕΡΦΟΥ

Μάνα με τους εννιά σου γιουούς
και με τη μια σου κόρη,
την κόρη τη μονάκριβη την πολυαγαπημένη,
την είχες δώδεκα χρονώ κι ήλιος δεν σου την είδε.

Στα σκοτεινά την έλουζε, στ' άφεγγα τη χτενίζει,
στ' άστρι και τον αυγερινό έπλεκε τα μαλλιά της.

Προξενητάδες ήρθανε από τη Βαβυλώνα,
να πάρουνε την Αρετή πολύ μακριά στα ξένα.

Οι οχτώ αδερφοί δεν θέλουνε
κι ο Κωνσταντίνος θέλει.

«Μάνα μου κι ας τη δώσουμε την Αρετή στα ξένα,
στα ξένα 'κεί που περπατώ, στα ξένα που πηγαίνω,
αν πάμ' εμείς στην ξενιτιά, ξένοι να μην περνούμε».

«Φρόνιμος είσαι Κωνσταντή, μ' άσχημα απιλογήθης,

Κι ά μό 'ρτει, γυιέ μου, θάνατος,

κι ά μό 'ρτει, γυιέ μου, αρρώστια

κι αν τύχη πίκρα γη χαρά,

ποιός πάει να μου τη φέρει;»

«Βάλλω τον ουρανό κριτή

και τους αγιούς μαρτύρους»,

αν τύχη κι έρτη θάνατος, αν τύχη κι έρτη αρρώστια
αν τύχη πίκρα ή χαρά, εγώ θα σου τη φέρω.

Και σαν την επαντρέψανε την Αρετή στα ξένα,
κι εμπήκε χρόνος δίσεχτος και μήνες οργισμένοι
κι έπεσε το θανατικό κι οι εννιά αδερφοί πεθάναν,
βρέθηκε η μάνα μοναχή σαν καλαμιά στον κάμπο.
Σ' όλα τα μνήματα έκλαιγε, σ' όλα μοιρολογιόταν,
στου Κωνσταντίνου το μνημειό
ανέσπα τα μαλλιά της.

«Ανάθεμά σε Κωνσταντή και μυριανάθεμά σε
όπου μου την εξόριζες την Αρετή στα ξένα!
Το τάξιμο που μου 'ταξες, πότε θα μου το κάμεις;
Τον ουρανό 'βαλες κριτή
και τους αγιούς μαρτύρους,
αν τύχη πίκρα ή χαρά να πας να μου τη φέρεις».
Από το μυριανάθεμα και τη βαριά κατάρα,
η γης αναταράχτηκε κι ο Κωνσταντής εβγήκε.
Κάνει το σύγνεφο άλογο και τ' άστρο χαλινάρι
και το φεγγάρι συντροφιά και πάει να της τη φέρει.

Παίρνει τα όρη πίσω του και τα βουνά μπροστά του.
Βρίσκει την κι εχτενίζονταν όξου στο φεγγαράκι.
Από μακριά τη χαιρετά κι από κοντά της λέει:
«Άιντε, αδερφή, να φύγουμε,
στη μάνα μας να πάμε».
«Αλίμονο αδερφάκι μου, και τί είναι ετούτη η ώρα;
Αν ίσως είναι για χαρά, να στολιστώ και να 'ρθω,
κι αν είναι πίκρα, πες το μου,
να βάλω μαύρα να 'ρθω».

«Έλα Αρετή στο σπίτι μας
κι ας είσαι όπως και αν είσαι».
Κοντολυγίζει τ' άλογο και πίσω την καθίζει.

Στην στράτα που διαβαίνανε πουλάκια κελαηδούσαν,
δεν κελαηδούσαν σαν πουλιά, μήτε σαν χελιδόνια,
μον' κελαηδούσαν κι έλεγαν ανθρώπινη ομιλία.
«Ποιός είδε κόρην όμορφη να σέρνει ο πεθαμένος!»
«Άκουσες, Κωνσταντίνε μου, τί λένε τα πουλάκια;»
«Πουλάκια είναι κι ας κελαηδούν,
πουλάκια είναι κι ας λένε».
Και παρεκεί που πήγαιναν
κι άλλα πουλιά τους λένε;
«Δεν είναι κρίμα κι άδικο, παράξενο, μεγάλο,
να περπατούν οι ζωντανοί με τους απεθαμένους!»
«Άκουσες, Κωνσταντίνε μου, τί λένε τα πουλάκια;
πως περπατούν οι ζωντανοί με τους απεθαμένους».
«Απρίλης είναι και λαλούν και Μάης και φωλεύουν».
«Φοβούμαι σ' αδερφάκι μου, και λιβανιές μυρίζεις».
«Εχτές βραδύς επήγαμε πέρα στον Άι-Γιάννη,
κι εθύμασέ μας ο παπάς με περισσό λιβάνι».
Και παρεμπρός που πήγανε
κι άλλα πουλιά τους λένε:
«Για δεσ θάμα κι αντίθαμα που γίνεται στο κόσμο,
τέτοια πανώρια λυγερή να σέρνει απεθαμένος!»
Τ' άκουσε πάλι η Αρετή και ράγισε η καρδιά της.
«Άκουσες Κωσταντάκη μου, τί λένε τα πουλάκια;
«Άφησ' Αρέτω τα πουλιά κι ό,τι κι αν θέλ' ας λέγουν»».
«Πες μου πού είναι τα κάλλη σου
και πού είν' η λεβεντιά σου
και τα ξανθά σου τα μαλλιά
και τ' όμορφο μουστάκι;»

«Έχω καιρό π' αρρώστησα
και πέσαν τα μαλλιά μου».

Αυτού σιμά, αυτού κοντά
στην εκκλησιά προφτάνουν.
Βαριά χτυπά τ' αλόγου του
κι απ' εμπροστά της 'χάθει.
Κι ακούει την πλάκα και βροντά, το χώμα και βοΐζει
Κινάει και πάει η Αρετή στο σπίτι μοναχή της.
Βλέπει τους κήπους τους γυμνούς,
τα δένδρα μαραμμένα,
βλέπει το μπάλσαμο ξερό, το καριοφίλι μαύρο,
βλέπει μπροστά στην πόρτα του
χορτάρια φυτρωμένα.
Βρίσκει την πόρτα σφαιλιστή και τα κλειδιά παρμένα
και τα σπιτοπαράθυρα σφιχτά μανταλωμένα.
Κτυπά την πόρτα δυνατά, τα παραθύρια τρίζουν.
«Αν είσαι φίλος διάβαινε,
κι αν είσαι εχθρός μου, φύγε,
κι αν είσαι ο Πικροχάροντας, άλλα παιδιά δεν έχω,
κι η δόλια η Αρετούλα μου λείπει μακριά στα ξένα».
«Σήκω μανούλα μου, άνοιξε,
σήκω γλυκιά μου μάνα».
«Ποιός είναι αυτός που μου χτυπάει
και με φωνάζει μάνα;»
«Άνοιξε μάνα μου, άνοιξε,
κι εγώ είμαι η Αρετή σου».
Κατέβηκε, αγκαλιάστηκαν κι απέθαναν κι οι δύο.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ελλαδικό Θέμα Ανατολικής Αυτοκρατορίας,
κάπου στη βορειοδυτική Θεσσαλία.
Μέσα ενάτου αιώνα μ.Χ. - Σκοτεινοί Χρόνοι

Ο ΓΕΡΟΝΤΑΣ ΣΤΑΘΗΚΕ στην έξοδο της σπηλιάς, στυλώνοντας το κορμί στην μαγκούρα του και κοίταξε σκεπτικός κατά τον ορίζοντα της ανατολής. Το σκοτάδι λιγότευε στο σημείο που κοιτούσε και ο ουρανός ξάνοιγε το χρώμα του απ' το μαύρο στο σκουρογάλαζο. Κάποια αστέρια τρεμόπαιζαν ακόμη το φως τους πάνω από το μοναστήρι.

Ήταν μια γαλήνια στεγνή μορφή, με σκούρα γκριζα, υπομονετικά μάτια που φώλιαζαν μέσα σε βαθουλωμένες κόγχες. Μια μακριά μυτερή γενειάδα, κάτασπρη σαν χιονισμένη, κατέβαινε στο ξεθωριασμένο ράσο, φωτίζοντας την κορμοστασιά του με ένα παράξενο αγιωτικό λαμπύρισμα.

Ένας αδύναμος αέρας θρόησε στα μαλλιά του γέροντα και ανέμισε το ράσο του, ενώ αυτός αφαιρέθηκε προσπαθώντας να ξεχωρίσει το περίγραμμα της μονής. Ένα κτίσμα, σκαρφαλωμένο στον πλατύτερο βράχο του βουνού, ορθωνόταν πολύ ψηλά, πάνω απ' τον κόσμο της ματαιότητας. Όλο το βουνό δεν ήταν τίποτε άλλο, παρά ένας σωρός από θεόρατους

γρρανιτένιους βράχους, με κάθετες πλαγιές και πλατώματα στις κορυφές τους. Πάνω απ' τους πρόποδες ο ταξιδιώτης αντίκριζε διάσπαρτες σπηλιές, τις σκήτες, που κάποτε τις κατοικούσαν ερημίτες μοναχοί. Απ' αυτές φαινόταν στ' αριστερά, ο μεγάλος βράχος με το μοναστήρι στην κορυφή του και στα δεξιά, μετά από μια στενόμακρη λωρίδα πεδινής γης, το χωριό.

«Όλα τα πλάσματα του Θεού;»

Ο γέροντας Φιλάγαθος, ερημίτης μοναδικός πια στις σκήτες, άκουσε τη φωνή του άνδρα που στεκόταν στο σκοτεινό βάθος της σπηλιάς και γύρισε προς το μέρος του.

«Όλα», απάντησε κουρασμένος ο γέροντας, προσπαθώντας να διακρίνει τη μορφή του συνομιλητή του στο μισοσκόταδο.

Ήταν ένας άνδρας γύρω στα τριάντα, όχι ιδιαίτερα ψηλός, και το πρόσωπό του ήταν μακρύ, στεγνό, με γωνίες και ίσια μύτη. Η μορφή γέμιζε κάπως στα πλάγια, από το καστανό του γένη και τα καστανόμαυρα μαλλιά που έπεφταν ίσαμε τους ώμους. Τα μάτια του, μαύρα με καφετιούς κύκλους, είχαν αστράψει δαιμονισμένα κάμποσες φορές στο σκοτάδι.

Έτσι κι αλλιώς, η συζήτηση όλη τη νύχτα ίσως να μην είχε καταλήξει πουθενά. Ίσως να μην είχε καταλήξει σε κάποια φωτισμένη άκρη, που γαληνεύει τον νου κι ο άνδρας στο βάθος της σπηλιάς έπρεπε να ξεκουραστεί. Ίσως ο άνδρας, με το κουρελιασμένο ιμάτιο και τα σκισμένα τσαγγιά στα πόδια, να μην είχε πειστεί, ότι το έλεος του Θεού περιλαμβάνει όλα τα πλάσματά του και ο γέροντας έπρεπε να ξεκινήσει για την δική του σπηλιά.

Μέτρησε τρεις κόμπους στο κομποσκοίνι, επαναλαμβάνοντας ισάριθμες φορές την ευχή και συμπλήρωσε, παρατηρώντας τον άνδρα που είχε πλησιάσει.

«Μέχρι να μάθει ο λογισμός να λέει την ευχή μοναχός του, ακόμη κι όταν η σάρκα κοιμάται».

Ο άνδρας δεν είχε πειστεί όλη τη νύχτα, ότι το έλεος περιλαμβάνει όλα τα πλάσματα του Θεού, ωστόσο η ευχή του ελέους, που όφειλε να λέει σιωπηρά ή ψιθυριστά, του 'χε φανεί ότι τον γαλήνευε κάποιες φορές.

«Κύριε Ιησού Χριστέ, ελέησόν με», ψέλλισε ο άνδρας, και ο γέροντας κούνησε επιδοκιμαστικά το κεφάλι.

Ο γέροντας είχε καταλάβει ότι δεν τον ενδιέφερε ούτε ο τρόπος της λύτρωσης, ούτε όλα τα πλάσματα του Θεού, αλλά το πώς θα ησύχαζε ο δικός του ταραγμένος νους.

Για τον παράξενο άνδρα, ο γέροντας Φιλάγαθος, άλλες φορές ήταν ένας άγιος, που τον έκανε να νιώθει σεβασμό για τα πάντα κι άλλες φορές ένας ξεμωραμένος ερημίτης, που έδινε λειψές κι ανούσιες απαντήσεις. Λόγια που δεν του λέγανε τίποτε και του φέρνανε εκνευρισμό. Έναν άγριο εκνευρισμό πολύ συχνά, που τον έκρουβε.

Πισωπατώντας έφτασε σε έναν χαμηλό βράχο, μακρόστενο και λειασμένο, στο τοίχωμα της σπηλιάς. Κάθισε και έπιασε το κεφάλι του από πίσω και με τα δυο του χέρια, κόλλησε τους αγκώνες στα μάγουλα και άρχισε να κουνιέται μπρος-πίσω.

«Το πρώτο βήμα είναι η ταπείνωση, αλλά και το τελευταίο θαρρώ αυτό είναι», είπε ο γέροντας.

«Ταπείνωση; Α, ναι, η ταπείνωση», είπε σαν να κατάλαβε καθυστερημένα τα λόγια του γέροντα και μετά άρχισε να κουνιέται πάλι, μπρος-πίσω, ψιθυρίζοντας με χαμηλωμένο κεφάλι.

«Τα ίδια και τα ίδια και τα ίδια...»

Ο γέροντας δεν άκουσε και συνέχισε.

«Όλα τα άλλα ευφραίνουν τα μάτια και τ' αφτιά. Ακόμη κι αν είναι κλίμακες αγγέλων, ή βουνά που σείονται από τη θέση τους. Σε όσους δεν κρατούν την ταπείνωση, ταΐζουν την έπαρση και θεριεύουν το εγώ. Και τότε δεν υπάρχει σωτηρία».

Σαν να τον χτύπησε κατακέφαλα η τελευταία λέξη του γέροντα, έριξε απότομα το σώμα πίσω κι έκλεισε τα μάτια. Στο τέλος, άνοιξε τα μάτια κι επανέλαβε την ερώτηση που είχε δώσει την αφορμή για την ολονύχτια συζήτηση.

«Όλα τα πλάσματα του Θεού;»

«Όλα», απάντησε ο γέροντας, πιο έντονα αυτή τη φορά. Η φωνή του μπορούσε να ζωηρεύει όταν χρειαζόταν, διατηρώντας τον ανεξίκακο τόνο της.

Ο άνδρας πετάχτηκε όρθιος και μύρισε κάτι στον αέρα, μορφάζοντας σαν αρπακτικό. Μετά από λίγο, η πρωινή αύρα έφερε στα ρουθούνια του γέροντα, μυρωδιά ξερού χόρτου και σκασμένης γης. Απότιστη από βροχή κάμποσους μήνες, έβγαζε από τα σωθικά της χνότο ξηρασίας και στείρας σοδειάς, της μικρότερης των τελευταίων δέκα χρόνων. Σαν τη γυναίκα που στέρεψε το γάλα της πρόωρα και επειδή δεν μπορεί να θρέψει τα άρρωστα παιδιά της, αποπνέει ανήμπορη, μολυσμένες οσμές.

Αυτό ήταν ένα από τα βάσανα των ανθρώπων του κάμπου, ίσως το δεύτερο, ίσως το πιο μικρό. Γιατί η μυρωδιά του αέρα έκρυβε μέσα της και μια αποφορά σήψης.

Παίρνοντας αφορμή από τις ανάμεικτες οσμές που είχε μυρίσει –πριν ο αέρας τις φέρει στη σπηλιά– πλησίασε τον γέροντα και τον ρώτησε:

«Το θανατικό έχει κοπάσει στα χωριά του κάμπου;»

«Είναι δυο εβδομάδες που δεν έχει πεθάνει κανείς. Οι χωριάτες όμως συνεχίζουν να καίνε τους ποντικούς. Λένε ότι αυτοί κουβαλάνε την πανούκλα. Δεν έχουν κι άδικο. Κάποτε το είχα διαβάσει στη βιβλιοθήκη του μοναστηριού σε κάτι παλιά χειρόγραφα, ενός αρχαίου γιατρού».

Το φως αχνόφεγγε στον ορίζοντα και η σπηλιά δεν ήταν πια τόσο σκοτεινή. Τα τελευταία κάρβουνα της φωτιάς είχαν σβήσει αρκετή ώρα πριν και για ένα μικρό διάστημα είχαν συνεχίσει την κουβέντα στο σκοτάδι. Ο γέροντας είχε διακρίνει κάμποσες φορές στο κατασκοτάδο, την αφύσικα γυαλισμένη ματιά του άνδρα.

Η εικόνα του ήταν πια γνωστή: πρώτα η ματιά να παίρνει μια αλλόκοτη λάμψη και να παίζει νευρικά τα χέρια να πιάνουν το κεφάλι από πίσω, οι αγκώνες να κολλάνε στα μάγουλα κι ύστερα να κουνιέται ολόκληρος μπρος-πίσω, για να ηρεμήσει στο τέλος, ψιθυρίζοντας κάτι ακατανόητο, που σχεδόν δεν ακουγόταν.

«Είναι ώρα να φύγω. Ξεκουράσου παιδί μου», είπε ο γέροντας και ξεκίνησε για τη σπηλιά του.

Ο άνδρας αγνάντεψε για λίγο τη φιγούρα του γέροντα, όπως χανόταν στην κατηφόρα και ύστερα πήγε στο βαθύτερο μέρος της σπηλιάς και ξάπλωσε στον στενόμακρο, λειασμένο βράχο που είχε για κρεβάτι. Κόλλησε το πρόσωπό του στο κοίλωμα του τοίχου κι άρχισε να λέει την ευχή.

«Κύριε Ιησού Χριστέ, ελέησόν με. Αν υπάρχει έλεος για ένα πλάσμα που δεν αντέχει το φως. Αν υπάρχει έλεος για ένα πλάσμα που καταράστηκε το φως...»

Προχωρώντας στο μονοπάτι της πλαγιάς, ο Φιλάγαθος άκουσε το σήμαντρο κι έριξε μια ματιά στο μοναστήρι. Σκέφτηκε τον παράξενο άνδρα.

Πρέπει να είχε κακοπεράσει πολύ, όταν τον βρήκε να τριγουρίζει στα ριζιμιά του βράχου, λίγο παρακάτω από τη σκίτη του. Σερνόταν με χέρια και πόδια, ενώ το δέρμα του, στο πρόσωπο και στα χέρια, ήταν γεμάτο πληγιασμένα σκασίματα.

Πόσο άρρωστος ήταν εκείνες τις ἡμέρες αυτός ο άνθρωπος! Καλά-καλά δεν ακουγόταν ο χτύπος της καρδιάς του. Οπωσδήποτε δεν είχε πανούκλα. Κάτι πρέπει να τον βασάνιζε βαθιά. Και πώς άλλαζε έτσι ώρα με την ώρα, κουβέντα με την κουβέντα. Όπως νωρίτερα, όταν άρχισε να ξεστομίζει εκείνα τα φοβερά γιατί απέναντι στον Θεό. Ετούτη τη φορά είχε ηρεμήσει όταν ο Φιλάγαθος του θύμισε την ημέρα της Πεντηκοστής. Του είπε πως η πρόνοια του Θεού τον είχε βγάλει στη στράτα του εκείνη την ημέρα. Όταν τον βρήκε ανάμεσα σε κάτι αφάνες, δεν είχε πια δύναμη ούτε να συρθεί, ούτε να σφαδάσει απ' τον πόνο που του χαράκωνε το δέρμα κάθε νέα ἡμέρα, όλο το διάστημα που περιπλανιόταν μακριά από τον τόπο του.

Αλήθεια από πού είχε έρθει και ποιός ήταν; Δεν του είχε πει τίποτε. Παρά μόνο ότι όλοι οι δικοί του είχαν πεθάνει απ' το θανατικό κι αυτός είχε φύγει μακριά από τον τόπο του για κάποιο κρίμα που κουβάλαγε. Για τα μόνα, που είχε βεβαιώσει με ειλικρίνεια τον γέροντα και ήταν έτοιμος να ορκιστεί γι' αυτά, ήταν ότι δεν είχε σκοτώσει άνθρωπο, ούτε είχε πλαγιάσει με την κυρά κάποιου συντοπίτη του, ούτε είχε σπείρει το παιδί του σε κάποια ανύπαντρη. Βεβαίωνε ακόμη πως δεν είχε κλέψει, ούτε είχε πατήσει το βιος κανενός. Ωστόσο το κρίμα του δεν το φανέρωνε. Αυτό και το όνομά του.

Ο γέροντας όμως δεν χρειαζόταν να μάθει. Ήξερε. Ήξερε να διαβάσει τα κρυφά του λογισμού, αυτά που

έλεγαν τα μάτια του άνδρα. Η φιγούρα του ερημίτη έγινε θολή καθώς έμπαινε στη σπηλιά και μετά έσβησε.

Όπως είχε ξαπλώσει στον βράχο χαλάρωσε, μέχρι που τον πήρε ο βαθύς ασάλευτος ύπνος που κρατούσε μέχρι το σούρουπο. Και τότε ήρθαν τα όνειρα που ζωγράφιζαν το κρίμα του. Έτσι αναρωτήθηκε ξανά μες στον ύπνο του, αν ήταν πια ένα από τα πλάσματα του Θεού. Σαν απόηχος του ονείρου, ήρθε στ' αφτιά του μια φωνή.

«Ανάθεμά σε.... Και μύρια ανάθεμά σε... Όπου μου την εξόρισες... Το τάξιμο που μου 'ταξες, πότε θα μου το κάμεις;»

Η φωνή μιας μάνας, που μοιρολογούσε τον γιό της μ' ένα παράξενο μοιρολόι. Ένα μοιρολόι γεμάτο κατάρες για τον νεκρό, αντί για παινέματα, ένα μοιρολόι που ειπώθηκε για τον ίδιο.

